

Digitalisering, lärande och utbildning

Gunnar Gillberg, Lars Ivarsson
och Eskil Wadensjö (gästredaktör)

De två första artiklarna i detta nummer handlar om digitalisering och dess påverkan på arbetet och arbetsituationen i olika avseenden. Dessa följs av en artikel som behandlar lärande i arbetsorganisationer. Den fjärde artikeln belyser hur nyutexaminerade lärare i Sverige och Finland ser på den utbildning de har genomgått. Därefter följer en debattartikel – ”Snabbt förändrade arbetsmiljöer kräver forskning som bidrar till bred kunskap och metodik” – i vilken styrelsen för FALF fokuserat implikationer av dagens varierade arbetsmiljöer för verkningsfullt arbetsmiljöarbete. De argumenterar för mer arbetsplatsnära, intersektionella och mångvetenskapliga ansatser i arbetslivsforskningen – och att alltför förenklade beskrivningar i övergripande medeltal kan, liksom effektivitetshetsen i dagens samhälle, fördumma både arbetsmiljöarbetet och forskningen. Arbetsmiljö är ett mycket viktigt tema, och vi på redaktionen vill uppmärksamma det kommande numret som har just tema arbetsmiljö. Detta nummer avslutas med tre recensioner. Roland Kadefors recenserar Susan P Chens doctorsavhandling *Knowledge management in the time of organisational change: Implications of a post-merger early retirement downsizing strategy in an aging knowledge based economy. A socio-technical system approach to a Norwegian case study*; Jonas Axelsson recenserar boken *Social struktur och mänskligt handlande: en introduktion till kritisk realistisk samhällsanalys* (Gillberg, Persson, Seldén & Wennerström); Robin Färdig recenserar boken *Beslut* (Brunsson & Brunsson).

Många arbeten påverkas av digitalisering. Denna kan leda till rumslig och tidlig flexibilitet men också till isolering. En stor del av arbetet görs i en del yrken inte längre på ett kontor utan hemma eller på andra platser. Arbetsmiljön påverkas av denna utveckling. Carin Håkansta och Ann Bergman behandlar denna fråga i artikeln ”Digitaliserad och isolerad: yrkespraktiken i ett mobilt yrke”. Det yrke de behandlar är arbetsmiljöinspektörernas. Det görs baserat på ett antal intervjuer

och mot en bakgrund av en översikt av forskningen på området digitalisering och arbetsmiljö. Arbetsmiljöinspektörerna är ute på arbetsplatser för undersöka arbetsmiljön där och skriver rapporter om det de finner. Tidigare gjordes detta på ett av Arbetsmiljöverkets kontor. Nu gör de det på "virtuella kontor" – de gör de i viss utsträckning redan på de arbetsplatser de inspekterar men annars på väg mellan olika inspektioner eller i hemmet. På sin dator fyller de i ett standardiserat inspektionsprotokoll benämnt INES. Det leder till en effektivisering genom minskade restider och minskade tider för protokollskrivande men samtidigt till en isolering från kontoret och arbetskamraterna. De möter inte sina arbetskamrater med samma regelbundenhet som tidigare och erfarenhetsutbytet med dem minskar. Inte minst för dem som är nya i yrket kan det vara en nackdel att inte dagligen möta sina arbetskamrater. De lär sig inte på samma sätt som tidigare från mer erfarna medarbetare. En intressant följdfråga är om digitalisering påverkar andra yrken än arbetsmiljöinspektörernas på liknande sätt.

Ytterligare en artikel som berör digitaliseringens konsekvenser är "Kommunala chefers kommunikation via digitala verktyg – betydelse för arbetssituation och chefskap". I artikeln visar Gunilla Albinsson och Kerstin Arnesson hur chefer inom kommunal verksamhet kommunicerar såväl internt som externt med hjälp av digitala verktyg samt vilken betydelse denna kommunikation har för deras arbetssituation och chefskap. Studien baserar på ett gediget, i första hand, kvalitativt men även kvantitativt material baserat på chefer på olika nivåer inom kommunal verksamhet. Resultaten visar bland annat att digitaliseringen har påverkat chefskapet och dess förutsättningar genom att förtäta det informationsflöde som strömmar igenom chefernas vardagspraktik och som de själva är en del av. Därtill framgår att informationstekniska stödsystem både ses som en börda och som en befrielse. Å ena sidan underlättar de arbetet, men å andra sidan måste tid och energi avsättas för att lära sig behärska dem. Det visar sig vidare att det inte existerar någon tydlig kommunikationskultur – vare sig när det gäller intern eller extern kommunikation. Ytterligare ett område där det råder en viss otydlighet är gränsdragningen mellan arbete och övrigt liv, hur tillgänglig man som chef förväntas vara eller själv väljer att vara. Sammantaget konstaterar Albinsson och Arnesson att de digitala verktygen är betydelsefulla för att förenkla och effektivisera chefers kommunikationspraktiker och samtidigt öka deras tillgänglighet. Denna ökade tillgänglighet innebär emellertid ökade och mer komplexa arbetskrav för denna grupp.

Jonas Olofsson analyserar i artikeln *Utvecklingsorienterat lärande i tre arbetsorganisationer – om betydelsen av ledningsstöd och medarbetarinflytande* relationen mellan organisatoriska förutsättningar och lärande i olika organisationer och han konstaterar att ett utvecklingsorienterat lärande hämmas av en hög grad av arbetsdelning,

av hög arbetsintensitet och begränsade möjligheter för personalen att påverka de egna arbetsvillkoren.

Eva Bejerot m.fl. har i artikel *Nyexaminerade om lärarutbildningen i Sverige och Finland* genomfört en jämförande studie av upplevelser och uppfattningar om lärarutbildningen i de båda länderna. Mot bakgrund av den omfattande kritik som riktats mot lärarutbildningen i Sverige, så visar studien, något förvånande, bland annat att de nyexaminerade lärarna i Finland ansåg sig vara mindre förberedda inför sitt första arbete, speciellt i relation till pedagogiska färdigheter. Författarna avslutar med en analys och diskussion om tänkbara förklaringar till de likheter och skillnader som framkommit i studien.